

18.12.2018

EOAK/3885/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Tarkastaja Peter Fagerholm

POLIISIN TIETOJÄRJESTELMÄÄN TEHTÄVÄT KIRJAUKSET

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pohjanmaan poliisilaitoksen vanhempi konstaapeli A:n menettelyä. Kantelija arvosteli muun muassa sitä, ettei hän ollut saanut tietoa hänen tyttärensä asiassa tehdystä ilmoituksesta. A oli kantelijan mukaan kieltänyt kollegoitaan antamasta hänelle tietoja. A ei myöskään vastannut soittopyyntöihin ja hän käyttäytyi puhelimesta hyökkäävästi ja väheksyvästi kantelijaa kohtaan. Kantelija kertoi A:n tehneen päätöksen, ettei hänen lapsensa asiassa ollut tapahtunut rikosta.

Kantelija on tuonut esille myös väittämän kahden poliisista tekemänsä ilmoituksen laadintaa koskevasta laiminlyönnistä.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Pohjanmaan poliisilaitoksen selvitys ja lausunto.

Käytettävissäni on ollut myös tutkintailmoitus ja päätös asiassa.

2.1

Tapahtumat ja selvitykset

Vanhempi konstaapeli A:n selvitys

Vanhempi konstaapeli A:n mukaan hän sai 15.6.2018 puhelun kantelijan lapsen päiväkodista. Ilmoituksen mukaan lapsi oli kertonut päiväkodissa muun muassa äitinsä lyövän häntä. A kirjasi puhelun perusteella ilmoituksen.

A kertoo soittaneensa puhelun jälkeen sosiaalityöntekijälle ja lapsen äidille. Näiden puheluiden sisällön hän on referoinut ilmoituksen selostusosaan. Ilmoituksen selostusosasta ilmenee myös muun muassa, että A oli kertonut lapsen äidille, ettei poliisi aloita esitutkintaa nyt esiin tulleiden tietojen pohjalta. A:n mukaan ilmoituksen sisältö ei ollut sen laatuista, että asiassa olisi aloitettu esitutkinta. Ko. ilmoituksen päätösperusteisiin on kirjattu "kts selostusosa".

A kertoo olleensa tietoinen, että kantelija oli jättänyt hänelle yhden tai kaksi soittopyyntöä, jotka oli välitetty hänelle sähköpostitse. Muiden työtehtävien takia hän ei kuitenkaan ollut soittanut kantelijalle välittömästi. A:n mukaan kantelija oli kuitenkin 30.6.2018 tavoittanut hänet puhelimitse. A kiistää käyttäytyneensä kantelijaa kohtaan epäasiallisesti. Kantelija on A:n mukaan saanut kattavat tiedot ja ohjeistuksen puhelimitse.

A:n mukaan hän kertoi puhelussa kantelijalle muun muassa, miksi tämä ei ole tavoittanut häntä ja miksi hän ei ollut vielä ottanut yhteyttä. A:n mukaan hän kertoi kantelijalle, että toistaiseksi hänen lapsensa asiassa ei kirjata rikosilmoitusta ja että se kirjataan vasta, jos mahdolliseen pahoinpitylasiaan saadaan muutakin kuin tytön muutaman lauseen kerronta.

A:n mukaan hän ei ole kieltänyt kollegoitaan kertomasta ilmoituksesta kantelijalle. Tähän ei A:n mukaan ole ollut mitään syytä tai tarvetta. Hän kertoo selvittäneensä puhelimitse kantelijalle tapahtumien kulun. Hän kertoo myös pahoitelleensa kantelijalle sitä, ettei hän ymmärtänyt, eikä nähnyt tarvetta ottaa kanteliijaan yhteyttä.

Rikoskomisario B:n selvitys

B:n mukaan hän oli kantelijan yhteydenoton jälkeen 30.7.2018 ottanut A:n päättämän jutun uudelleen tutkintaan ja lisännyt kantelijan asianosaiseksi. Samana päivänä hän päätti jutun poliisiasian tietojärjestelmässä "toimenpide suoritettu" -päätöksellä. Perusteluihin hän kirjasi "päättöksen perustelut löytyy selostusosasta". Tutkinnan päätös lähetettiin B:n mukaan kantelijalle sähköpostitse 30.7.2018 ja kanteliija oli B:n mukaan myöhemmin käynyt poliisilaitoksella ilmoitusten vastaanotossa ja saanut jäljennöksen myös tutkintailmoituksesta.

B:n mukaan päätöksen 21.6.2018 on tehnyt A. Tuolloin tehtyä päätöstä ei ole B:n mukaan lähetetty kenelläkään tiedoksi, koska hänen käsityksensä mukaan tieto tutkinnan päättymisestä ja perusteista on ilmoitettu lapsen äidille ja sosiaalitoimelle puhelimitse A:n toimesta.

B:n mukaan kanteliija oli ilmoittanut hänelle tyytymättömyydestään tutkintaan, koska häntä ei ollut asiassa kuultu, vaikka hän on lapsen isä. B:n mukaan kanteliija on kuultu asiaan 12.9.2018. Myöhemmin päätetään, tehdäänkö asiasta rikosilmoitus vai ei.

Pohjanmaan poliisilaitoksen lausunto

Kantelijan lasta koskevassa asiassa on poliisilaitoksen mukaan ensimmäisen kerran tehty ns. tapauspäätös (tutkinta päätetty) 21.6.2018. Perustelu ja sovellettavat lainkohdat on kuitenkin jätetty täyttämättä. Toimenpiteen on kirjannut A ja kuittaajaksi on kirjattu rikoskomisario B. Poliisilaitoksen mukaan tutkijan ns. tilaesitys ja kuittaus poliisiasian tietojärjestelmään ovat tapahtuneet samaan aikaan kello 12.53. Kirjaajana niissä molemmissa on ollut A.

Poliisilaitos toteaa kertyneen selvityksen perusteella, että päätöksen 21.6.2018 on tosiasiallisesti tehnyt A. A näyttää poliisilaitoksen mukaan puhelinkeskustelun perusteella kertoneen lapsen äidille, että poliisi ei aloita esitutkintaa asiassa ilmi tulleiden tietojen perusteella. Poliisilaitos toteaa myös, että A:n tekemä tutkinnan päätös ei miltään osin täytä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 2 momentin sisällöllisiä vaatimuksia, eikä päätöstä ole lähetetty asianosaisille tiedoksi.

Poliisilaitos toteaa myös, että kun B teki uutta päätöstä 30.7.2018, olisi ollut mahdollista täydentää jo tehtyä päätöstä tarvittavin ja asianmukaisin lisäperustein. Poliisilaitoksen mukaan B:n käyttämää viittaustekniikkaa voidaan pitää erityisen moitittavana sen takia, ettei selostusosassa ole kirjattu kuin A:n ja osallisten välisiä keskusteluja, eikä siinä ole arvoitu esitutkintakynnystä. Poliisilaitoksen mukaan myöskään B:n päätös ei siten täytä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin vaatimuksia.

Poliisilaitoksen mukaan sekä A:n että B:n päätökset antavat aihetta vakavaan arvosteluun. Se toteaa, että asia olisi alun perin tullut arvioida tutkinnanjohtajan toimesta. Poliisilaitoksen mukaan ei saisi muodostua tilanteita, jossa tutkija käytännössä käyttää tutkinnanjohtajalle kuuluvaa päätäntä- ja harkintavaltaa. Tässä tapauksessa asian laatu on ollut poliisilaitoksen mukaan sen kaltainen, että esitutkintaedellytyksen arviointi on ollut vaativaa ja on edellyttänyt huolellista harkintaa ja josta esitutkintalain mukaan vain tutkinnanjohtaja on toimivaltainen päättämään.

Poliisilaitos toteaa myös muun muassa, että tutkintailmoituksessa on kirjattu ilmoitustavaksi sähköposti, vaikka selvityksessään A on kertonut vastaanottaneensa asiasta puhelun.

Poliisilaitos pitää myös moitittavana, että kantelijan asianosaisuutta ei ole heti tutkintailmoituksen laatimisvaiheessa huomioitu. Poliisilaitoksen mukaan väestötietojärjestelmästä ilmenee, että kantelija on lapsen huoltaja. Kantelijaa olisi heti alusta tullut käsitellä lapsen vanhemman/huoltajan ominaisuudessa asianosaisena ja kirjata hänet asianosaiseksi ilmoitukseen. Poliisilaitos viittaa A:n selvitykseen, jonka mukaan ei ollut mitään syytä tai tarvetta olla kertomatta ilmoituksesta kantelijalle. Näin ollen ei poliisilaitoksen mukaan ole ollut myöskään tarvetta rajoittaa kantelijan asianosaisen esitutkintalain mukaista tiedonsaantioikeutta.

Poliisilaitos toteaa myös viitaten hyvän hallinnon vaatimuksiin, että A:n aktiivisempi reagointi kantelijan soittopyyntöihin olisi ollut perusteltua. A on vahvistanut saaneensa kaksi soittopyyntöä. Hän on ollut työvuorossa seitsemän kertaa 18.6.–1.7. välisenä aikana, jolloin poliisilaitoksen mukaan olisi voitu kohtuudella edellyttää, että A työtilanteensa huomioon ottaen sopivana ajankohtana ottaa yhteyttä kantelijaan.

Kantelijan ja A:n välisen puhelinkeskustelun tarkempi sisältö on kuitenkin poliisilaitoksen mukaan jäänyt epäselväksi, eikä asiassa ole saatavissa enempää selvitystä laillisuusvalvonnan keinoin.

3 RATKAISU

3.1

Esitutkinnasta päättämisestä ja päätöksestä ilmoittaminen

3.1.2

Lähtökohdat

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja.

Esitutkintalain 2 luvun 3 §:n mukaan tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat toimenpiteet.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Pykälän 2 momentin mukaan ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin taikka 10 tai 10 a §:n nojalla sekä päättämisestä saatamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksestä on ilmentävä: 1) päätöksen tehnyt viranomaisen ja päätöksen tekemisen ajankohta; 2) asianosaiset; 3) asia; 4) päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset; 5) päätöksen sisältö; ja 6) lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot.

Pykälän 3 momentin mukaan päätös annetaan esitutkinnassa läsnä olevalle asianosaiselle tai lähetetään postitse hänen ilmoittamaansa taikka muuten esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaan osoitteeseen. Päätös saadaan jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa kysymyksessä olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi. Ilmoitus on annettava tai lähetettävä ilman aiheetonta viivytyksiä sen jälkeen, kun selvittämisestä aiheutuvaa haittaa ei voi enää aiheutua.

3.1.3

Ratkaisu

Vanhempi konstaapeli A on päiväkodista saamansa puhelun perusteella kirjannut ilmoituksen poliisiasian tietojärjestelmään. Ottaen kuitenkin huomioon erityisesti asian laadun (ilmoitus epäilystä lapseen kohdistuvasta pahoinpitelystä), olisi ollut perusteltua, että ennen kuin hän ryhtyi muihin (alustaviin) toimenpiteisiin A:n olisi tullut olla yhteydessä tutkinnanjohtajaan. Tutkinnanjohtajan tehtävä on ratkaista, aloitetaanko esitutkinta ja mihin mahdollisiin alustaviin selvityksiin ryhdytään ennen tämän päätöksen tekemistä.

En sinänsä pidä moitittavana sitä, että tutkijat ovat oma-aloitteisia. Varsinkin ns. massarikosten tutkinnassa tutkijat hoitavat käsitykseni mukaan työnsä varsin itsenäisesti, joskin tutkinnanjohtajien valvonnassa ja ohjauksessa. Kuitenkin päätös siitä, ryhdytäänkö alustaviin selvityksiin, voi joissakin tapauksissa olla myös sellainen tutkintataktinen ratkaisu, joka kuuluu tutkinnanjohtajalle. Tästäkin syystä A:n olisi nähdäkseni erityisesti asian laadun takia tullut olla yhteydessä tutkinnanjohtajaan ennen muihin toimenpiteisiin ryhtymistä.

A:n menettelyn osalta pidän erityisen moitittavana sitä, että hän on konsultoimatta tutkinnanjohtajaa ilmoittanut lapsen äidille, ettei poliisi aloita esitutkintaa esille tulleiden tietojen perusteella. Hän on myös päättänyt asian poliisiasian tietojärjestelmässä, vaikka hänellä ei ole ollut toimivaltaa päättää esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Ottaen huomioon, ettei hänellä ole ylipäänsä ollut toimivaltaa tehdä tätä ratkaisua, en pidä tarpeellisena tässä enemmälti arvioida hänen osaltaan, onko hänen päätöksensä ollut esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukainen. Joka tapauksessa A on ylittänyt toimivaltansa.

Rikoskomisario B:n menettelyn osalta totean, että kun hän 30.7.2018 avasi asian poliisiasian tietojärjestelmässä uudelleen tutkintaan, hänen olisi tutkinnanjohtajana tullut ryhtyä toimenpiteisiin A:n päätöksen korjaamiseksi. Nyt näyttää siltä, että hän on ainoastaan lisännyt kantelijan asianosaiseksi, mutta hän ei ilmeisestikään ole kiinnittänyt enemmälti huomiota A:n päätökseen ja sen puutteisiin sekä asian virheelliseen tilaan poliisiasian tietojärjestelmässä. B on päättänyt asian perustelematta päätöstään enempää ja käyttäen väärää päätösperustetta. Asiassa olisi tullut arvioida, onko asiassa syytä epäillä rikosta ja aloitetaanko esitutkintaa vai ei.

Yhdyn poliisilaitoksen näkemykseen, jonka mukaan B:n päätöksessä käytetty viittaustekniikka (viittaus ilmoituksen selostusosaan) ei täytä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n vaatimuksia. Muutoinkin selostusosassa ei ole otettu kantaa esitutkintakynnykseen, eikä siinä ole mainittu ratkaisussa sovellettavia säännöksiä. Ottaen huomioon B:n asema tutkinnanjohtajana hänen menettelynsä voidaan pitää erityisen moitittavana.

Toimenpiteeni ilmenee kohdasta 4.

Pohjanmaan poliisista 14.12.2018 saadun tiedon mukaan kantelijan lapsen asiassa on laadittu uusi ilmoitus. Asian selvittely on vielä kesken. Tutkinnanjohtajana toimii - - -.

3.2

Ilmoituksen kirjaamisesta ja asianosaisuudesta

Poliisilaitos on katsonut ilmoituksen tulleen puutteellisesti ja virheelliseksi kirjatuksi.

Tältä osin totean seuraavaa.

Poliisihallituksen ns. patjaohjeen (tietojen kirjaaminen poliisiasiain tietojärjestelmään, 2020/2013/231) mukaan ilmoitustavaksi kirjataan tapa, jolla ilmoitus alun perin on tullut poliisiin tietoon. Ohjeen mukaan kaikkien juttuun liittyvien luonnollisten henkilöiden henkilö-, osoite- ja muut tiedot on kirjattava ajantasaisina järjestelmään. Vajaavaltaiisten asianosaisten edustajat, myös sosiaaliviranomainen tai tämän edustaja, on merkittävä poliisiasiain tietojärjestelmän "Edustaja/ edustettava" -näytöllä.

A on kirjannut ilmoitustavaksi "sähköpostitse" vaikka ilmoitus on tullut puhelimitse. Lisäksi kantelijaa ei ole kirjattu ilmoitukseen huoltajaksi/vanhemmaksi ja siten asianosaiseksi. Viitaten poliisilaitoksen lausuntoon totean, että kantelija olisi jo alkuvaiheessa tullut kirjata asianosaiseksi.

Katson A:n menetelleen tältä osin huolimattomasti. Toimenpiteeni ilmenee kohdasta 4.

Totean, että on jäänyt selvittämättä, että A olisi antanut kollegoilleen ohjeen olla antamatta tietoja tehdystä ilmoituksesta kantelijalle.

3.3

Soittopyyntöihin vastaaminen ja A:n käyttäytyminen

Minulla ei ole saadun selvityksen pohjalta mahdollisuutta tarkemmin arvioida minkälainen työtilanne A:lla on ollut sinä aikana, kun kantelija oli jättänyt hänelle ilmeisesti kaksikin soittopyyntöä, joista A oli ollut tietoinen. Poliisilaitos on kuitenkin katsonut, että olisi voitu kohtuudella edellyttää, että A työtilanteensa huomioon ottaen sopivana ajankohtana ottaa yhteyttä kantelijaan.

Yhdyn poliisilaitoksen näkemykseen. Hyvä hallinto edellyttää, että virkamiehen tulee kohtuullisessa ajassa vastata asianmukaisesti asiallisiin tiedusteluihin ja siten myös soittopyyntöihin.

Toimenpiteeni ilmenee kohdasta 4.

A:n käyttäytymisen osalta totean, että laillisuusvalvojan käytettävissä olevin keinoin ei ole mahdollista selvittää enää jälkikäteen kantelijan ja A:n välisen puhelinkeskustelun tarkempaa sisältöä ja sävyä. Käsitykseni mukaan asiassa ei ole saatavissa enempää asian lopputulokseen vaikuttavaa selvitystä. Katson, että asia ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin.

3.4

Muut asiat

Kantelija on kantelukirjelmässään tuonut esille myös väittämän kahden poliisista tekemänsä ilmoituksen laadintaa koskevasta laiminlyönnistä. Hän ei ole erityisesti pyytänyt oikeusasiasta tutkimaan tätä asiaa.

Pohjanmaan poliisilaitos on kuitenkin tämän kantelun yhteydessä selvittänyt asiaa alustavasti kantelijan kanssa ja on ilmennyt, että tapahtumat ajoittuvat vuosille 2010–2011. Kantelija ei kuitenkaan ole pystynyt tarkemmin yksilöimään ajankohtaa taikka asiaa käsitelleen virkamiehen nimeä. Poliisilaitos ei ole katsonut olevan tarvetta selvittää asiaa enempää.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ei käsittele kantelua, joka koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei siihen ole erityistä syytä. Asiassa ei ole ilmennyt tällaista erityistä syytä.

Asia ei siten tältä osin anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan vanhempi kons-taapeli A:lle ja rikoskomisario B:lle vastaisen varalle huomautuksen edellä kohdassa 3.1.3 se-lostetusta lainvastaisesta menettelystä.

Lisäksi kiinnitän A:n huomiota kohdassa 3.2 esittämäni käsitykseen huolellisuudesta ilmoituk-sen kirjaamisessa sekä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykseen hyvän hallinnon vaatimuksista tiedusteluihin vastaamisessa.

Edellä mainituissa tarkoituksissa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni B:lle ja A:lle.

Lähetän jäljennöksen päätöksestä myös Pohjanmaan poliisilaitokselle.